

ké perspektivě. Zaměřují se na období od konce druhé světové války do současnosti. Konkrétně se věnují oblasti péče o děti, která zaujímá privilegovanou pozici ve feministických debatách, v agendě ženských hnutí i u obyčejných žen.

Autorky se spolu se svými zahraničními spolupracovníci otevřeně hlásí k emancipačnímu projektu, jehož cílem je nastolit genderovou rovnost v oblasti občanských práv napříč Evropou a jejími různými etniky. V úsilí autorů lze spatřovat i snahu o vyvrácení některých – nejen ve vědě – obvyklých stereotypů, skrze které se na komunistické období v československé historii nahlíží monoliticky, bez dostatečné reflexe sociálních změn, k nimž nejen v oblasti péče o děti došlo. Ostatně předkládaná detailní analýza, založená na studiu nejrůznějších historických dokumentů a materiálů i jisté formě „metaanalýzy“ komunistických sociálněvědních studií, vyvrací mylné vnímání současného a minulého politického režimu jako protikladných a jednotných entit.

Knihu tvoří šest různých kapitol. Ty se věnují oblastem, jež jsou důležité z hlediska sociálního občanství a jeho plného naplnění v České republice. První tři kapitoly jsou spolu úzce tematicky provázány a nějakým způsobem se vždy dotýkají péče o děti. Zbývající tři kapitoly se již věnují specifickým oblastem, které z hlediska sociálního občanství konstituují v českém kontextu potenciálně problematické dimenze.

První kapitola vlastně vymezuje teoretický i tematický rámec celé knihy. Nabízí kritickou analýzu konceptu občanství a jeho revizi ve vztahu k oblasti péče o děti. Především však upozorňuje na existující překážky, které lidem v České republice brání dosahovat plného sociálního občanství, zejména jde-li o poskytování péče o děti. Autorky ukazují, jak přes proklamovanou „rovnost pohlaví“ byla péče za komunistického režimu považována za ryze ženskou záležitost. A co teprve po něm, kdy došlo k oprášení tradičních genderových vztahů a konzervativních přístupů k rodině!

Je zřejmé, že nedostatky stávajícího systému v oblasti péče o děti dopadají především na ženy. Jak autorky Uhe a Hašková upozorňují, současný systém rodičovských přídatků a jejich výše dále přispívá k reprodukci péče o děti jako ženské záležitosti. Muže k větší účasti na výchově a péči o své potomky rozhodně nijak nemotivuje. Jak autorky dále konstatují, dominantní strategie státu v oblasti sociální rodinné politiky představovaly po roce 1989 především privatizace péče a individualizace zodpovědnosti za péči o děti. Rodiny si v péči o své děti měly zkrátka pomoci samy. S náhradou za státní zařízení pro děti má přijít trh, říkali zastánci neoliberálních přístupů ve vládní politice.

Druhá kapitola se zaměřuje na dvě hlavní témata související s trhem práce. Nejprve se autorky Křížková a Vohlídalová věnují pozici žen na trhu práce a dále kombinaci pracovního a rodinného života. Jak je dobře známo, vysoká participace žen na trhu práce byla prosazována seshora ideologicky jako známka větší „emancipace“ žen ve srovnání se Západem. Vysoká účast žen na trhu práce byla ale zapotřebí nejen kvůli ekonomickému přežití jednotlivých rodin vzhledem k tehdejší nízkým mzdám, ale i na úrovni národní, jak autorky poznamenávají. Avšak vnímání práce u žen samotných se během čtyřiceti let komunistické nadvlády významně proměnilo. Zatímco v 50. i 60. letech bylo zaměstnání pro mnoho žen spíše pouhou povinností, jež měla ve srovnání s protežovaným těžkým průmyslem podřadný status, v 70. a 80. letech se práce stala sférou, v níž ženy začaly spatřovat i zdroj možné seberealizace. Podle autorky hrálo v tomto klíčovém zlomu roli vzdělání žen, jež se oproti poválečnému období v této době zvyšovalo. Nicméně ani to nepřispělo k podstatnějšímu snížení rozdílu v plattech mužů a žen, jenž během celého období komunistické vlády existoval.

Byl to právě značný ideologický tlak komunistického režimu na vysokou zaměstnanost žen, který však po sametové revoluci vyvolával opačné tendence. Devadesátá léta se nes-

---

Plenární přednášky střídalo odpoledne devět paralelních sekcí, což bylo možná až příliš vzhledem k počtu účastníků/nic konference. Tematické zaměření sekcí bylo velmi široké a pohybovalo se od konceptualizace identity a subjektivity a práva sexuálních a kulturních menšin, reprodukční práva, přes rozbor vztahů spolupatříčnosti (belonging) a odlišnosti, vztahu nacionalismu a náboženství, po politickou participaci, vzdělání a praxi rodičovství. Diskuse během doprovodného programu a přestávky však vynahradily někdy velmi malý počet posluchačů na jednotlivých sekcích. Velký dík patří organizátorkám konference za příjemné prostředí, dobré zázemí a po všech stránkách kvalitní průběh konference.

KONFERENCE BEYOND THE LEAKY PIPELINE: FUTURE CHALLENGES FOR RESEARCH ON GENDER AND SCIENCE / Marcela Linková, Hana Tenglerová

Ve dnech 19. a 20. října 2010 se v Bruselu konala konference Beyond the Leaky Pipeline: Challenges for Research on Gender and Science, která byla uspořádána v souvislosti s ukončením projektu „Meta-analysis of gender and science research“ financovaného 7. rámcovým programem. Cílem projektu bylo shromáždit a analyzovat výzkumy, které se zabývaly genderovou rovností ve vědě v EU a přidružených zemích mezi roky 1980 a 2008.

Konferenci zahájil ředitel Institutu pro rovnost žen a mužů Michel Pasteel a zástupkyně Evropské komise Carmen Mena, která informovala auditorium o tom, že výsledky projektu Meta-analysis budou využity při tvorbě budoucích výzev 7. a 8. rámcového programu. Uvedla, že se v současné době otevřel prostor pro řešení tématu genderové rovnosti v rámci Rady konkurenc-

la ve znamení návratu k tradičním genderovým rolím a „diskreditace idey ženské emancipace“ v tomto ohledu sehrála významnou roli, tvrdí autorky (s. 50). Ovšem předkládaná analýza naznačuje, že k takové diskreditaci došlo především kvůli rétorickému zneužití této idey (snad se dokonce hodí říci „znásilnění“), neboť k její praktické realizaci nikdy nedošlo. Stát sice proklamoval ideu ženské rovnosti, nicméně dál razil politiku, která nevybočovala ze zajetých genderových kolejí. Slibované veřejné služby, jež měly emancipovat domácnost a osvobodit ženy od dvojího břemene zaměstnání a péče o děti, nikdy nebyly zcela zpřístupněny. Místo větší podpory mužů na výchově dětí i provozu domácnosti stát přikročil k prodloužení mateřské dovolené.

Stejně pokrytecký je však i současný stát se svou vládní politikou, která se sice hlásí k prosazování genderové rovnosti, avšak ve skutečnosti dělá pro její praktické prosazení ještě méně než režim komunistický. To autorky dobře ukazují především v poslední sekci kapitoly, v níž upozorňují například na to, že v ČR dnes v podstatě neexistují žádná státem podporovaná zařízení pro děti do tří let, která by ženám umožnila skloubit práci s péčí o děti a uspokojit tak jejich ekonomické i sociální potřeby. Přestože dominantní diskurs vytváří dojem, že tu jde především o ženy, které si musí vybrat rodinu, anebo práci, autorky argumentují, že ženy v zásadě takové volby nemají. Výsledkem je, že Česká republika je zemí s nejvyšším negativním dopadem mateřství na zaměstnanost žen mezi všemi 27 zeměmi Evropské unie.

Navazující třetí kapitola představuje hlubší analýzu tří hlavních dimenzí péče o děti: 1. mateřské, respektive rodičovské dovolené, 2. sociálních dávek a přídávků a 3. zařízení pro děti. To jsou i klíčová témata politiky Evropské komise v oblasti dosahování genderové rovnosti. Autorky Hašková, Maříková a Uhde v této kapitole představují, jak se dominantní diskurs obklopující péči o děti, zejména zařízení péče, v průběhu komunistického období proměnil. V 50. letech byl význam jeslí a mateřských školek vyzdvihován pře-

devším kvůli „emancipaci žen“ prostřednictvím zaměstnání. Aby ženy mohly pracovat, musí být jejich děti zdravé. Autorky ukazují, jak takové uvažování v podstatě špelo k medikalizaci péče o děti, jež se stalo doménou dětských sester a pediatriů, zejména u těch nejmladších dětí. Postupně však došlo k přesunu důrazu. Adekvátní pozice žen byla redefinována a navrácena do sféry rodiny. Co je zajímavé, k definitivnímu obratu od „žen“ směrem k „dětem“ došlo v 70. letech, kdy střední školy začínalo poprvé opouštět více žen než mužů (s. 100).

Autorky zároveň ukazují, jak byla situace v 90. letech pevně zakořeněna v komunistické minulosti. K institucionalizaci a legitimizaci mateřské dovolené v délce tří let, k níž došlo již v 80. letech, se přidávala další opatření sociální a rodinné politiky. Ta obecně sledovala tradiční genderové vztahy a konzervativní rodinné hodnoty. Zároveň výrazně klesal počet mateřských školek a hlavně jeslí, což dále posilovalo feminizaci péče o děti. Autorky v tomto ohledu konstatují, že Česká republika pravděpodobně nesplní barcelonská kritéria, podle nichž by alespoň pro 33 % dětí mladších tří let a pro 90 % ve věku tří až šesti let měla existovat vhodná zařízení (s. 110). Místo snahy splnit sliby, které se česká vláda zavázala plnit, však v praxi dále posiluje feminizaci péče. A nový systém rodičovských přídávků, jehož kritiku autorky v textu nabízejí, tuto tendenci posiluje ještě dále.

Škrty státních výdajů na sociální stát nejvíce dopadají na rodiny s malými příjmy a zejména na rodiny vedené pouze jedním rodičem, které patří mezi skupiny nejvíce ohrožené chudobou (s. 105). Tématu rodin osamělých rodičů se věnuje kapitola čtvrtá Radky Dudové. Ta vyzdvihuje několik zásadních a zajímavých skutečností. Především autorka kapitoly Dudová zdůrazňuje, že rodiny vedené osamělým rodičem zde existovaly vždycky, avšak až přibližně od poloviny 80. let nevznikaly převážně kvůli úmrtí jednoho z nich. Jedním způsobem vzniku takové rodiny byl porod u ženy,

---

eschopnosti. Marina Caprile, koordinátorka projektu Meta-analysis of gender and science research, představila projekt a jeho zaměření.

Henry Etzkowitz ve své přednášce „Gender Dynamics in Science and Technology: the ‘Vanish Box’ Phenomenon“ hovořil o nutnosti posunu od metafory „děravého potrubí“ k metafoře „kouzelné skříň“ (magic box). Zatímco metafora děravého potrubí poukazuje na mizení žen v rámci akademické dráhy, kde nachází uplatnění jen malé procento držitelek doktorátu, umožňuje koncept kouzelné skříňe podle jeho názoru analyzovat to, kam ženy vlastně mizí. Tento posun je však poměrně problematický, neboť vytváří zdání, že neprostupnost akademické dráhy a nízké zastoupení žen např. mezi profesory není problém: ženy se prostě objeví v jiných než výzkumných profesích. Přestože takové profesní uplatnění může být vhodnou alternativou pro určitý počet výzkumnice a výzkumníků, je stále důležité trvat na dodržování rovnosti v kariérním postupu v rámci akademické dráhy a upozorňovat na to, že v praxi k tomu nedochází.

Poslední plenární řečnicí byla Kimberley Shauman z University of California, Davis, která hovořila o budoucích výzvách pro výzkum v oblasti genderu a vědy. V rámci plenární sekce nebyly vůbec probírány otázky lokace a moci z hlediska nadřazenosti západních vědeckých institucí z hlediska produkce znalosti. Na konferenci byla jedna ze sekcí dedikovaná ženám z neevropských zemí! Tyto příspěvky přitom mohly být stejně dobře integrovány do jiných sekcí, které byly zaměřeny tematicky.

Po plenární sekci následovaly paralelní sekce. V sekci 2 – Platy a financování – vystoupila Sile Dorchai, která prezentovala nejprve výsledky analýzy platů na základě European Structure of Earnings z roku 2006. Christine Doucet analyzovala genderovou platovou mezeru (gender pay gap) na jedné kanadské univerzitě v důsledku tržních příplatků nebo příplatků za vedení (market nebo chair suple-

jež nebyla provádána. V tomto ohledu je zajímavý i postřeh autorky (s. 139), podle něhož vysokou míru mimomanželské porodnosti vykazovalo na českém území tradičně německé obyvatelstvo. Proto můžeme ve statistikách na počátku 50. let zaznamenat oproti předchozím dekadám jistý pokles mimomanželské porodnosti. Druhým významným důvodem vzniku tohoto typu rodin byl rozvod rodičů. Vysoká rozvodovost má v českém kontextu dlouhou „historii“ a táhne se až do 50. let, kdy byl proces zjednodušen. Tehdy však byl sociální vědci interpretován spíše v pozitivním smyslu jako akt, který umožňoval opravdové osvobození jedince od („buržoazního“) sňatku, nejspíš uzavřeného kvůli majetku. Brzy převážil strážlivější pohled.

Klíčový význam této kapitoly tkví v tom, že ukazuje, jak svízelná situace současných osamělých matek dnes je. Od 50. let lze bez nadsázky hovořit o nejmarkantnějším zhoršení. Jak podotýká autorka, od 90. let mají osamělé matky stále větší problém se uživit, k tomu musí řešit nedostatek jeslí a školek, nárůst cen a nákladů. Ekonomické znevýhodnění dále umocňuje marginalizace osamělých matek na trhu práce, kde je jejich mateřství vnímáno jako silný handicap. Podpora sociálního státu přitom stále markantněji slábne. Oproti očekávání tyto rodiny dnes nemají žádné zvláštní sociální a finanční výhody (s. 158). Mnohé rodiny se tak doslova potácejí na prahu chudoby a osamělé matky na hranici vyčerpání. Jak však autorka podotýká, není v sebemenší moci těchto žen, aby bojovaly za zlepšení své situace politickou cestou. Přitom zde není žádná občanská iniciativa či organizace, která by upozorňovala na jejich svízelnou situaci, hájila jejich zájmy a prosazovala změny v systému státní finanční podpory.

Kniha zabývající se otázkou občanství nemůže opomínout etnické menšiny, které často musí překonávat největší překážky při jeho uplatňování. Té největší v České republice, již jsou Romové, se věnuje Kateřina Pulkrábková v páté kapitole. Autorka v ní ukazuje, jak se během komunistické-

ho režimu i po něm proměňoval přístup českého (respektive československého) státu k této etnické skupině, a stejně tak, jak byl touto politikou ovlivňován i samotný přístup Romů ke státním institucím. Hlavní problém v přístupu komunistického režimu k Romům spočíval v tom, že je nepojímal jako odlišnou etnickou či národní skupinu, ale její kulturní a sociální odlišnosti vykládal jako znaky „sociální nepřizpůsobivosti“. Není překvapivé, že právě za těmito restrikcemi, jež měly dotyčné napravit, stojí silná nedůvěra Romů ke státním institucím.

Autorka se také věnuje situaci Romů na trhu práce a podává důkazy o tom, jak zhoršení jejich životních podmínek vrhá mnoho z nich do bludného kruhu sociálního vyloučení. Dá se říci, že to je antitezí plnohodnotného sociálního občanství, neboť vede spíše k utužení nezájmu o dění v občanské společnosti než k participaci v ní. Ne všichni Romové jsou však apatičtí, upozorňuje autorka. Existují zde určité skupiny, které se snaží situaci zvrátit. Nově se občanské aktivity chápou i mladé romské ženy. A mají na co navazovat. V této souvislosti není bez zajímavosti, že první romské občanské sdružení vzniklo již v 60. letech, avšak v období normalizace bylo spolu s jinými organizacemi zakázáno (s. 181).

Poslední, šestá kapitola Yany Leontiyevy a Michaely Vojtkové se věnuje cizincům a jejich pozici v českém sociálním systému. Autorky se soustředí především na integraci cizinců do několika klíčových institucí, jež určují jejich socioekonomický status, životní příležitosti i možnosti uspokojení základních potřeb, a svou analýzu dokresluje i na příkladech ze života. Historické ohlédnutí do komunistického období, kdy byli migranti v podstatě segregováni od české populace do ghett, v nichž podléhali důkladné kontrole československého státu, přináší také zajímavé porovnání se současným stavem. „Neviditelnost“ migrantů v dobách komunistického režimu kontrastuje s počtem cizinců, které lidé potkávají na ulicích dnes. Co se týče jejich počtu, mnoho lidí může mít v součas-

---

ment). Zjistila, že v základní mzdě neexistují genderové rozdíly a že zastoupení žen na katedrách či fakultách neovlivňuje mzdové rozdíly mezi pohlavími. Za druhé, že šance žen získat příplatek na katedrách či fakultách, kde je jejich zastoupení vyšší, je nižší. A za třetí, pokud již žena příplatek získá, v jeho hodnotě ve srovnání s mužskými kolegy není rozdíl. Pro udělení příplatků nejsou žádná jasná pravidla, lidé často nevědí, že je možné příplatek získat, a tudíž jde o oblast, kde je velká míra netransparentnosti a možnosti osobního ovlivňování.

Birgit Erbe se ve svém příspěvku věnovala genderovému rozpočtování (gender budgeting) na základě předpokladu, že orientace na výkon obsažená v novém veřejném managementu (New Public Management) je dobrým počátečním bodem pro genderové rozpočtování, neboť je nutné se dohodnout na cílech a výkonu; k alokaci prostředků dochází na základě výkonu, zavádí se obchodní výkaznické systémy a dochází k monitoringu a kontrole. V rámci diskuse k tomuto příspěvku zaznělo, že od roku 2013 bude v Rakousku platit ústavní povinnost vykonávat genderové rozpočtování v orgánech veřejné správy.¹

Třetí sekce – Stereotypy a identity – nabídla celkem pět příspěvků. Jako první vystoupila předsedající dr. Flavia Zucco a představila výstupy stejnojmenné části analýzy *Meta-analysis of gender and science research*. Dosavadní výzkum se podle ní zabýval především otázkami vrozených schopností a dovedností dívek a chlapců, které mají vysvětlovat rozdílné výsledky především v matematice a přírodních vědách. I když tyto práce zdůrazňují psychosociální a sociokulturní faktory, které ovlivňují výsledný výkon, přesto mají tendenci snižovat schopnosti žen a tvrdí, že jsou zde biologicky determinované rozdíly ve schopnostech žen a mužů. Přitom samotná data ukazují, že takové závěry nemají žádné opodstatnění, a studie tak slouží spíše tradiční ideologii biologického determinismu. Rozdíly ve skupinách žen a mužů jsou totiž větší než rozdíly mezi pohlavími a nejsou s to vysvětlit různé dráhy žen a mužů v SET oborech (přírodní vědy, inženýrství a technické vědy). Je třeba sledovat také sociální determinanty a rozhodování jednotlivců, stejně

né době pocit, že Česká republika začíná rapidně dohánět západní Evropu. Uvedené údaje však dosvědčují, že podíl cizinců v ČR je ve srovnání se Západem stále zhruba poloviční. Zajímavé je však srovnání s ostatními zeměmi střední Evropy. Z něho totiž vyplývá, že podíl cizinců v České republice je nejméně dvakrát tak velký jako v další zemi s největším podílem cizinců ve střední Evropě, kterou je Maďarsko.

Jako socioložka, do jejíhož výzkumného zorného úhlu patří i otázka občanství a péče, považuji předkládanou knihu za významný příspěvek k současnému bádání v této oblasti. Neznám jinou knihu zaměřující se na český kontext, která by takto přehledně mapovala a analyzovala současný i historický institucionální kontext obklopující poskytování péče (a především péče o děti). Kniha nám umožňuje vidět nejen odlišnosti mezi současností a komunistickou minulostí, ale především ukazuje na kontinuitu a podobnosti mezi oběma obdobími. Reviduje také mnohé mylné předpoklady, které panují o sociálních státech obou politických a ekonomických režimů. Tato studie tak vychází vstříc nejen domácím vědcům, které zajímá proměna institucionálního kontextu péče a téma občanství, ale odpovídá i na mezinárodní snahy, jež usilují o zmapování různých institucionálních kontextů péče napříč Evropou. A nejde jen o vědce sdružené v projektu FEMCIT (viz současné akce COST).

Za výjimečně zajímavou a potřebnou považují osobně jména kapitoly třetí, neboť ta nabízí kritický pohled na současné uspořádání péče s odkazem na situaci v minulém politickém režimu. Kapitola pátá podle mého názoru vzbudí další diskuse, přičemž v ní nacházím nejméně dva body, které je mohou vyvolat. Ten první se váže k odkazu romistiky, etnologie a etnografie a jejich příspěvku do balíku vědění o genderových vztazích v dnešních romských rodinách a komunitách, jímž české sociální vědy dnes disponují. V této souvislosti se diskuse pravděpodobně dotkne i termínu „ethno-methodological studies“, který autorka pro popis těchto tří vědeckých disciplín zvolila a který působí nejasně (s. 173). Druhý bod představuje příčinný vztah mezi socioekonomickým statutem romských rodin a jejich porodností (s. 191).

Nejen kapitola o romské minoritě, ale celá kniha vyzdvihuje jednu zásadní okolnost, která by měla angažovanou akademickou obec značně rmoutit. Ukazuje totiž, že ženy, jež jsou v České republice marginalizovány nejvíce, ať již jde o osamělé matky či romské ženy, nemají ve veřejném a politickém prostoru skutečné zastání. Tato kniha zviditelňuje překážky, kterým musí tyto ženy čelit. A tím podle mého soudu jednoznačně vyzývá k jejich odstranění, jež se musí stát důležitým bodem v agendě české ženské lobby.

AMBIVALENTNÍ MNOHOTVÁRNOST GENDEROVÉ ROVNOSTI /

MARTINA KAMPICHLER

VERLOO, M. (ED.). 2007. *MULTIPLE MEANINGS OF GENDER EQUALITY.*

A CRITICAL FRAME ANALYSIS OF GENDER POLICIES IN EUROPE. BUDAPEST, NEW YORK: CENTRAL EUROPEAN UNIVERSITY PRESS.

Sborník *Multiple Meanings of Gender Equality* vznikl v rámci projektu „MAGEEQ: Policy frames and implementation problems: the case of gender mainstreaming“, který byl

v letech 2003–2005 financován Evropskou unií (EU) v rámci Pátého rámcového programu Evropské komise. Prezentuje výsledky tohoto mezinárodního projektu, do kterého byly

jako metodologie výzkumů, jejichž pomocí se k takovým výsledkům dochází. Navíc, i když jsou kognitivní schopnosti předpokladem úspěšné kariéry, nejsou vším. Další významný tematický okruh dosavadního bádání v této oblasti se zaměřil na stereotypy a jejich vliv na individuuum během socializace. Snižování výkonu žen/dívek, nižší míra podpory ze strany rodičů a vyučujících vede ke sníženému sebehodnocení a motivaci. Navíc je věda líčena jako oblast, která vykazuje a vyžaduje typicky stereotypní maskulinní vlastnosti, to vše pak ovlivňuje výběr kariérních drah dívek a mužů. Zucco své vystoupení uzavřela s tím, že většina dosud provedených výzkumů se zaměřuje převážně na ženy, zatímco muže nechává stranou, výzkumy schopností dívek a chlapců byly dosud doménou psychologie a angloamerických zemí, je proto čas, aby se na toto téma zaměřily i další vědní disciplíny a byly do něj zahrnuty i další země. Je také třeba podpořit kritický výzkum metodologií projektů.

Aiste Uroniene ve svém příspěvku „Teenagers Images of the Female Scientist in Technological and Physical Science“ představila kvantitativní studii provedenou na populaci litevských 16letých až 17letých dětí. Respondenti/ky byli/y požádáni/y, aby napsali/y, jak si představují vědce a vědkyni. Celkem se objevily čtyři typy zobrazování vědkyň: 1. atraktivní a kompetentní, 2. neatraktivní, 3. sexuálně vyzývavá vědkyně a 4. neutrálně působící vědkyně. Chlapci přitom měli podstatně silnější tendenci vnímat vědkyně stereotypně, zatímco dívky je vnímaly neutrálně nebo až v pozitivním smyslu idealizovaně.

Inge Bleijenberg představila výzkum zaměřený na představy o ideálním vědeckém pracovníkovi a vědecké pracovníci mezi šesti nizozemskými děkany z oblasti tzv. tvrdých i měkkých věd. Autorky studie zjistily, že v obou skupinách dochází k tomu, že jsou ženy konstruovány jako jiné („othering“ women) a odlišné od normy. Mezi univerzitami jsou shodné názory na ideálního pracovníka, co se týče vědy jako všudypřítomného poslání, které vyžaduje plnou pozornost člověka. Paradoxně mají představy o ideálním akademiko-

zapojeny vědkyně ze šesti členských států EU – Maďarska, Nizozemí, Rakouska, Řecka, Slovinska a Španělska. Hlavním cílem projektu byla analýza debat o politikách genderové rovnosti jak na úrovni EU, tak v rámci vybraných členských států. Výsledky projektu jsou obsahem čtyř hlavních částí recenzovaného sborníku

První část se zabývá teoretickými a metodologickými základy a evropským kontextem studie. V první kapitole prezentují autorky Mieke Verloo a Emanuela Lombardo kritickou analýzu rámců (Critical Frame Analysis) jakožto analytický přístup, který vznikl v rámci projektu. Spojuje poznatky z teorií sociálních hnutí s prvky genderových a politických teorií. Hlavním cílem tohoto přístupu je zkoumat, jak jsou politické problémy (policy problems) různými způsoby definovány a popisovány v parlamentních debatách, projevech a v materiálech NNO. Analýza se soustředí na desetiletí po 4. světové konferenci OSN o ženách v Pekingu (tj. období 1995–2005). Vychází z předpokladu, že formulace politických problémů není pouhým popisem skutečnosti, ale tvoří součást procesu, které konstruuji význam a smysl reality. Nabízí zajímavé možnosti zkoumat a srovnávat politiky genderové rovnosti nejen mezi jednotlivými státy, ale také mezi úrovní EU a úrovní členských států (s. 31–40). Verloo a Lombardo prezentují tento přístup v kontextu tří politických a teoretických diskusí spojených s tématem genderové rovnosti: gender a jiné nerovnosti, definice politického v souvislosti s dichotomií veřejné/soukromé sféry a otázka, kdo má hlas v procesu tvoření politik genderové rovnosti (s. 24–31).

V rámci druhé kapitoly pak Emanuela Lombardo a Petra Meier zkoumají z hlediska kritické analýzy rámců vývoj podpory genderové rovnosti ze strany EU. Zároveň tato kapitola představuje zázemí pro následující kapitoly s případovými studiemi.

Tyto kapitoly, které představují výsledky z lokálních kontextů, se dělí do dvou částí. Kapitoly 3 až 5 prezentují komparace výsledků ze všech zapojených států a z kontextu EU vzhledem ke třem tematickým oblastem – genderové nerov-

nosti v politice, rodinné politice, domácímu násilí. Vyznačují se velmi podobnou strukturou: Nabízejí krátký úvod do dané tematiky, poté prezentují hlavní a alternativní rámce, které se vyskytují v debatách jak v lokálních kontextech, tak na úrovni EU, a aktéry, kteří je vyjadřují. Následuje rozbor identifikovaných rámců z hlediska témat, která jsou v těchto rámcích vynechána, jejich případných vnitřních rozporů a tematizace dalších nerovností (mimo genderových). Kapitoly končí srovnáním zapojených kontextů; ve svých závěrech tyto tři kapitoly nabízejí nejen zajímavé náhledy na politické priority v popsáných tematických okruzích, ale také přehled, do jaké míry jsou feministicky motivované rámce a způsoby definice problémů (které např. podporují různé NNO) zapojené do parlamentních debat a jakou hrají roli v kontextu vládních dokumentů. Přesvědčivosti kritické analýzy rámců jako analytického přístupu ale poněkud ubírá to, že autorky v těchto kapitolách, stejně jako v následující části, prezentují jen výsledky analýzy. Proces rekonstrukce rámců ze souboru dat/textů proto pro čtenáře/řku zůstává přístupný jen v teoretické rovině. Ta je však pečlivě dokumentována. Kromě výkladu v první kapitole a přiložených otázek, které autorkám pomohly při rekonstrukci rámců, nabízí každá kapitola podobný soupis analyzovaných textů.

Kapitoly 6–9 v třetí části se věnují specifickým tématům v kontextu jednotlivých členských států. Jedná se o politiky Slovinska a Rakouska zabývající se prostitucí, dále o práva leseb a gayů ve Španělsku, antidiskriminační politiky v Maďarsku a překrývání migračních politik a politik genderové rovnosti v Nizozemí. Díky svému lokálnímu důrazu nabízejí tyto kapitoly prostor k tomu, aby se analýza mohla více zaostřit na vývoj politických debat a tím i na kontext a časový sled výskytu různých rámců. Vzniká tak větší prostor pro zkoumání role NNO v politických debatách.

V těchto kapitolách se však také ukazuje omezení analytického přístupu, které v úvodní kapitole tematizují i autorky samy (s. 40). Kritická analýza rámců je mimo jiné ome-

---

vi na společenskovedních fakultách podobu typické vědkyně na přírodních a technických fakultách a naopak. Zatímco na přírodních a technických fakultách se vysoce cení společenský přínos, na společenskovedních fakultách je nejdůležitější výkon a základní výzkum. V obou případech jsou ženy shledány jako ty, které této normě nevyhovují. To podle Bleijenberga ukazuje na to, že vlastní binarita mezi maskulinní normou a femininní jinakostí je daleko konstantnější než vlastní myšlenkový obsah konstrukce ideálního jedince.

Příspěvek s názvem „Gendered Images of Relationships with Boys in Female Engineering Students: Issues of Masculinity and Femininity“ (Alexandra Araujo, Cristina Vieira) se zaměřil na to, co odrazuje studentky od studia techniky. Je to diskurs, který privilegiuje vztahy mezi muži a jejich charakter, naopak ženy snižuje diskurs, který zdůrazňuje odlišnost situace (dívka na technice), a diskurs, který dělá z dívek osoby se stejnými charakteristikami z důvodu, že jsou minoritou. Podle Vieiry je třeba pokusit se dekonstruovat binaritu kategorií femininity a maskulinity. Také dva následující příspěvky sekce, pronesené Hildou G. Corneliusen a Doinou Balahur, se týkaly situace vyloučení žen z technických věd.

V odpoledních hodinách proběhlo dalších pět sekcí: Věda jako pracovní aktivita, Gender ve výzkumném obsahu, Vědecká excellence, Politika na podporu genderové rovnosti ve výzkumu a Gender a věda v neevropských zemích.

V rámci sekce 4 – Věda jako pracovní aktivita – vystoupila s přednáškou Francesca Bettio, která zdůraznila nutnost zkoumat ve vědě muže, o kterých nevíme prakticky nic – jakým způsobem se potýkají s proměnami vědy, proměnou pracovní kultury, mobilitou atd. Jako hlavní překážky rovnému uplatnění žen ve vědě uvedla nedostatečné síťování a kariérní podporu, dvojité standardy, sexismus a sexuální obtěžování. Hovořila dále např. o proměně výpočetních technologií (ICT) od oblasti, která byla považována za ženskou a vyžadující jemné prsty, k oblasti považované za mužskou, technickou disciplínu.

zena na zachycení a rekonstruování rámců a jejich kritickou diskusi. Není však s to odpovědět na otázky, jako například: Proč jistý rámec vzniká ve specifické formě? Proč jisté rámce získávají vliv a jiné ho naopak ztrácejí? To znamená, že tento přístup není vhodný k tomu, aby zachytil diskursivní dynamiky. Do budoucna se proto jako zajímavá možnost jeví kombinace kritické analýzy rámců s diskursivně-analytickými přístupy/poznatky.

Kapitoly však zcela nevyčerpávají všechny možnosti, které kritická analýza rámců nabízí samostatně. Například příspěvek zabývající se vývojem antidiskriminačních politik v Maďarsku sice pečlivě dokumentuje rámce, které charakterizují vývoj těchto opatření, opomíjí však hlubší propojení/srovnání těchto rámců se způsoby, jak se antidiskriminační opatření prezentuje v rovině EU. Z analýzy se tak vytrácí potenciální (ne)vliv rámcování EU v této oblasti na vývoj v maďarském kontextu (kupříkladu při vyjednávání vstupu do EU nebo hodnocení maďarských politik ze strany EU). V případě antidiskriminačních opatření je to zvláště škoda, protože tato oblast je v kontextu EU jedna z nejvyvinutějších.

Poslední část sborníku se vrací ke třem tématům, na základě kterých autorky v úvodní kapitole představily téma genderové rovnosti, a rozšiřují je o poznatky z analýzy. Sborník nabízí nové zajímavé informace pro lepší porozumění způsobům diskursivní konstrukce politik k podpoře

genderové rovnosti. Poukazují na to, jak je význam a smysl genderové rovnosti, jakožto cíle těchto politik, ovlivněn různými diskursivními procesy. Ty vedou k tomu, že koncept genderové rovnosti je přizpůsobený stávajícím rámcům politik, rozšířený, zúžený, nebo dokonce podrobený jiným cílům. Jako příklad zde mohou sloužit rodinné politiky zaměřené na sladování pracovního a soukromého života. Koncept sladování, který dříve směřoval k férovějšímu genderovému rozdělení neplacené práce a zpochybnění tradičních genderových rolí, se časem stal nástrojem efektivnějšího zapojování žen do pracovního trhu (s. 109–132, 281). To je však jen jeden z příkladů ambivalentních mnohotvárností, které genderová rovnost na základě těchto procesů získává.

Sborník tak poukazuje na nutnost pokračovat ve zkoumání těchto procesů a zpochybnovat rétoriku genderové rovnosti jak vládních dokumentů, tak dokumentů EU. K tomu je publikace podařeným, důležitým a inovativním příspěvkem – především z hlediska mezinárodní komparace v kontextu EU. Přináší také nové výzkumné otázky například v souvislosti s integrací analýzy rámců s diskursivně-analytickými přístupy. Zároveň nabízí základní přehled stěžejních témat týkajících se podpory genderové rovnosti a poukazuje na propojení úrovně EU a úrovně členských států. Z tohoto hlediska může publikace sloužit také jako úvod do tematiky politik k podpoře genderové rovnosti.

JOHNSON, J. E., ROBINSON, J. C. (EDS.). 2007.
LIVING GENDER AFTER COMMUNISM. BLOOMINGTON:
 INDIANA UNIVERSITY PRESS / MARTINA HYNKOVÁ

Sborník prací o „žitém genderu“ v období postkomunismu nabízí poutavý přehled témat, kterým se věnují vědkyně odlišných disciplín ze zemí bývalého sovětského bloku. Sestavily jej Janet Elise Johnson – profesorka působící na Brook-

lynské univerzitě v New Yorku, která se dlouhodobě zabývá postsocialistickými společenskými procesy a různorodostí transnacionálních prostorů – a Jean C. Robinson, profesor-

První příspěvek Kristi Dautzenberg z Německa s názvem „If my organization is successful, I'm successful, too?“ – A Gendered Perspective on Organization and Individual Success in German Non-university Research Institutions se věnoval tématu úspěchu. Důležitým konceptem, který představila, byl koncept „participativní bezpečnosti“, který ukazuje, že ženy v jejich výzkumu se necítí bezpečně z hlediska sdílení nových informací se svými kolegy v důsledku konfliktů o zdroje. Druhý příspěvek dr. Heike Kahlert z Německa s názvem „Fragile career choices: (Gendered) risks in the transition from the dissertation to the post-doc phase“ se věnoval tématu přechodu mezi Ph.D. a postdokem a rizikům s ním spojeným. Ta jsou podle dr. Kahlert vysoce genderovaná. V třetím příspěvku s názvem „Perception of work-family tensions in university careers – barrier or buffer?“ se Andrea Leitner věnovala analýze kombinování pracovního a soukromého života, když identifikovala dva základní přístupy: 1. problém je spojován s časovými omezeními (a neideální drahou žen matek); 2. problém neleží v mateřství, ale v kultuře, ve které dominují muži. V rámci těchto dvou přístupů jsou pak také definovány nástroje pro jeho řešení. V rámci prvního je řešení spatřováno mimo univerzity, v rámci druhého je důraz kladen na proměnu vědecké kultury. Čtvrtý příspěvek s názvem „Domestic responsibilities: a glass obstacle?“ Ineke Casier se věnoval výzkumu vlivu domácích prací na kariéru žen v oblasti fotoniky, nového, rychle se rozvíjejícího, silně maskulinizovaného oboru, který se zabývá „hrou světél“. Podle jejího zjištění jsou ženy stejně nebo více ambiciózní než jejich mužští kolegové. Nicméně přestože jak muži, tak ženy uváděly, že mají problém s kombinací práce a domácích povinností, nepovažují to za důležitou překážku. Výzkum však ukázal, že osoby, které jsou primárně odpovědné za chod domácnosti, a ti, kteří sdílejí odpovědnosti rovným dílem, pracují signifikantně méně hodin. Ukazuje se také, že muži pracují více a mimovědecký čas tráví, na rozdíl od žen, konzultacemi, prací na volné noze, administrativou a managementem. To může vést z dlouhodobého hlediska k negativním dopadům na kariéry žen. Pátý příspěvek Helen Schiffbaenker z Joanneum Research v Rakousku

ka politických věd a genderových studií na univerzitě v Indianě, která svůj výzkum směřuje k genderovým politikám a institucím vzdělávání. Jednotlivé studie sborníku byly poprvé představeny na konferenci na Miamské univerzitě v roce 2002. Jejich společným znakem je mapování rozličných způsobů, kterými se soupeřící genderové ideologie snaží od pádu komunismu získat prostor, a následně stěžejní vliv v různých částech středovýchodní Evropy. Autorky jednotlivých statí použitím dosud opomíjených metod (genderového) bádání o daných fenoménech nabízejí inovativní pohled na vybrané problematiky.

V úvodní kapitole, která udává směr dalším studiím obsaženým ve sborníku, editorky uvažují o rozsáhlých změnách, které nastaly v genderových postojích a diskurzech v postkomunistických zemích. Postkomunistická éra se podle nich vyznačuje dynamickými změnami a více příležitostmi ve vyjednávání genderů „ve spletnosti faktorů, jako je trh, globalizace a občanská společnost“ (s. 9). Svě úvahy J. E. Johnson a J. C. Robinson zasazují do konceptu genderové multiplikace (*gender multiplication*), procesu, jehož pomocí eliminace státní kontroly umožnila rozvoj různým genderovým ideologiím, včetně neotradicionalismu a několika typů feminismu. Cílem této knihy je proto odhalit, zda a jak se gender jako instituce proměňuje, a poukázat na proměnné, které do této transformace zasahují, i na otázku, jaký má postkomunismus dopad na ženskou (a mužskou) životy. Johnson s Robinson se ptají na způsoby a strategie, ve kterých je gender rámován, prezentován a přetvářen. Návod na odpověď čtenář/řka nalezne již v samotné struktuře knihy, jednotlivé statě jsou seskupeny do témat podle projevů a přístupu k instituci genderu – může být vyjednávan (i ve spojitosti s nacionalismem), popírán či tradicionalizován.

První sekce nastiňuje způsoby vyjednávání genderu, čtenář/řka jsou nabídnuty specifické případy, ve kterých si individuální ženy a skupiny žen s genderem jakoby pohrávají, a to prostřednictvím proměny a volby genderových strate-

gií. V první studii o dvaceti manželských párech ze Saratova v Rusku, jejíž autorkou je Tania Rands Lyon, ukazuje, jak neotradiční postoje žen a mužů k pracovnímu a rodinnému životu – vyplývající z výzkumů veřejného mínění (tzv. genderová fantazie) – nekorespondují s přizpůsobivými, egalitářskými, genderovými strategiemi každodenního života odhalenými v hloubkových rozhovorech (tzv. genderová strategie). Jinými slovy, Lyon zjistila, že ruský patriarchát není tolik zakořeněný, jak se jeví. Ve skutečnosti ženy „aktivně experimentují s kombinacemi genderových modelů tak, aby jim co nejlépe padly“ (s. 26).

V další studii spadající do první sekce se její autorka Janet Elise Johnson zaměřuje na instituci krizových center v Barnaulu v Rusku. Zkoumá rozdílné rámce instituce domácího násilí používané vybranými třemi krizovými centry, které vycházejí z jejich genderových ideologií. Ilustruje, jak místní vláda díky aktivismu tzv. ženských krizových center „institucionalizovala feministické pojetí domácího násilí“ (s. 54). Jinými slovy, Johnson mapuje proměnu společenského nahlížení na instituci násilí na ženách a s tím související proměnu v přijetí odpovědnosti ze strany státních orgánů a přijetí stanoviska, že ženy za násilí nenesou odpovědnost. Autorka přitom neopomíná zdůraznit možná rizika své studie: generalizaci západní zkušenosti a objektivizaci žen jako obětí.

V druhé sekci knihy o „popírání genderu“ čtenář/řka nalezne některé způsoby, kterými ženy obcházejí genderové systémy a ideologie se snahou vyhnout se konfrontaci s jejich genderovaností; místo toho se snaží zaměřovat na jiné ideologie. Tato touha po ustavení prostoru pro genderovou neutralitu může být podepřena politickým přesvědčením, že „ženská“ je irelevantní, nebo takovou sociální konstrukcí, která se snaží učinit irelevantním gender.

V kapitole o debatách o potratu v Polsku se Anne-Marie Kramer zabývá výzkumy veřejného mínění tohoto fenoménu a odhaluje, že zdánlivě genderově neutrální politicky rozporná stanoviska k potratové politice (pro-choice vs. pro-

---

s názvem „Are their career orientations different? Why female researchers drop out of the Austrian research system“ pracoval s konceptem interních a externích kariérních orientací. Mezi důvody pro vypadávání žen z akademické dráhy uvádí podle výzkumu: 1. profesionální identitu (univerzitní kultura a lineární trajektorie), 2. mobilitu (ženy často následují své partnery a vyhýbají se stěhování), 3. rodičovství (nicméně nejde o hlavní důvod), 4. pocit „je to všechno?“ – co je vlastně smyslem profesního počínání, k čemu výzkum vede. Pro zlepšení postavení žen ve vědě je podle Helen Schiffbaenker nutné vytvářet alternativní kariérní dráhy, zkoumat muže vědce (ty, kteří vypadávají, ty, kteří dobrovolně odcházejí z vědy), zaměřit se na perspektivu životní dráhy a propojit tuto perspektivu s kariérou a provázat otázku kariérních orientací a kariérního úspěchu. V posledním příspěvku „Women in hybrid roles in IT employment: a return to ‘nimble fingers’?“ se Judith Glover a Yvonne Guerrier zamýšlejí nad rolí připisovanou ženám jako „tmelů týmu“, kterou analyzují z hlediska typického předpokladu toho, že ženy mají přirozeně „měkké dovednosti“. Ve svém příspěvku pracovaly s argumentem předpokladu „dovedných prstů“ nebo „jemných prstů“ a stávajícím důrazem na komunikační a empatické dovednosti žen.

V sekci 6 vystoupila s přednáškou Nikolina Sretenova, která analyzovala proměny vědecké kultury (především důraz na výkon, publikace atd.) z hlediska genderu. V rámci sekce zazněly dále tři příspěvky, první z Rumunska, druhý ze Slovenska (ani jeden se netýkal tématu genderu a excelence) a třetí od Anne Sophie Godfroy, která se věnovala dekonstrukci častých předpokladů obsažených v genderovém výzkumu a aktivismu. Godfroy se zaměřila na zpochybnění častých předpokladů: 1. Kritická masa povede ke změně – např. že rostoucí počet žen na úrovni vysokoškolského studia povede ke zvýšení zastoupení žen v akademické dráze – tento předpoklad však není pravdivý. 2. Rolové modely hrají důležitou roli – a přestože hrají roli, není možné prokázat přímý vliv na rozhodování jednotlivců a navíc existují oblasti, kde žádné rolové modely nejsou a stejně se feminizovaly. 3. Kombinace pracovního a soukromého života hraje důležitou

-life) v nich výzkumníci stavěli jako „typicky opoziční rozpory mezi modernistickou (sekulární) levicí a neotradiční (katolickou) pravíci“ (s. 74). Kramer obecně řečeno v kapitole analyzuje, jak jsou polská národní identita, občanství a demokratické jednání konstruovány skrze průzkumy veřejného mínění na téma postojů k potratu. Tvrdí, že tyto průzkumy konstruují formu vědění, která institucionalizuje demokracii ignorováním genderu jako kategorie analýz – gender je odmítán tím, že jsou maskovány odlišnosti žitých zkušeností žen, které prodělaly potrat nebo se angažovaly v občanské společnosti. Výsledky výzkumů veřejného mínění tak podle Kramer jasně ukazují, že debata o potratech (a tedy i reprodukci) v Polsku je definována jako debata o politice, tudíž není zvažována jako debata výhradně o genderu.

Nato Ewa Grigar postkomunistickou perspektivou zkoumá práce umělkyně z Polska, České republiky a Slovenska. Tvrdí, že v reakci na potlačování individuality a genderového diskursu v komunistickém období umělkyně využívají ženská těla „jako šifru pro hledání individuální identity“ (s. 93). Některé z nich se hlásí ke stanovisku tzv. genderové neutrality (být umělcem spíše než být umělkyní/*woman artist*). Jiné, zvláště mladší umělkyně, jsou fascinovány genderovým pnutím v novém sociálním a kulturním prostředí až epidemického konzumerismu a rodinných hodnot. I Grigar jako jiné autorky otevírá a posiluje diferencí Východ vs. Západ, kdy se závěrem ptá: Jak odlišný je přístup současných umělkyně středovýchodní Evropy k otázce genderu a feminismu na rozdíl od těch západních?

Následující sekce nazvaná „tradicionalizování genderu“ čtenáři/řce přináší dva příklady tohoto jevu v ukrajinské a ruské společnosti, v níž ženy za pomoci strategického esencialismu usilují o změnu svého postavení. Zařazením této části se editorky jakoby snaží upozornit na sílu a limity užívání esencialistického pohledu žen a na ženy a na intenzitu tvrzení, že připsané genderové odlišnosti (jistým) ženám legitimně poskytují v (jistých) situacích zvláštní výhodu. Ženy

a muži přijímají tyto neotradiční strategie s vědomím toho, že je to nejefektivnější cesta k určitým cílům – a odklonění se z této cesty je až příliš nákladné.

V první stati této sekce Svitlana Taraban přichází s působivou studií „ukrajinských nevěst na internetu“. Inzerování nevěst přes internet – jakási intimní transakce – Taraban obecně hodnotí jako rozšířený fenomén zakotvený ve složité síti genderových ideologií, ekonomických změn, romantických fantazií a migračních strategií. Ilustruje „příležitosti“ pro ženy, které pomocí internetového trhu nevěst hledají možnost emigrace z Ukrajiny. Konkrétně pak své popisy v inzercích rozvíjí přidavnými jmény, která jsou tradičně spojována s femininitou a mateřstvím k vytvoření představy „skvělé manželky“, zatímco se na fotografii vyobrazují jako svůdné a dosažitelné. Tyto neotradiční genderové reprezentace přitom kontrastují s výsledky výzkumů, které odhalily zvyšující se toleranci ukrajinských žen k ne-tradičním vztahům a jejich motivaci opustit rodinný krb odchodem do ciziny. Manželství se pro ně rovná splnění snu o lepším životě v cizině, vytvářejí si představu egalitářských rodinných vztahů a možnosti ekonomické mobility.

Podle mého soudu méně zajímavý vhled tentokrát do ruské sněmovny nabízí studie Iulie Shevchenko, která zkoumá možnost užití genderového esencialismu jako strategie pro parlamentní zástupkyně ruské Státní dumy dožadující se ochrany ženských práv. Ptá se, zda poslankyně ženy podporují více zájmy žen než poslanci muži. Podle Shevchenko poslankyně v letech 1995–2001 obhajovaly otázky vztahující se k ženám pouze tehdy, když byly méně fanatické či zaujaté (tj. týkající se netradiční genderové ideologie) nebo naopak když byly zarámovány v termínech neotradiční genderové ideologie, např. otázky týkající se rodiny a dětí. Jen tehdy se podle výsledků jejího výzkumu ženy spojily, hlasovaly ve prospěch těchto zájmů bez ohledu na svou stranickou ideologii. Tak jako tak je zde silná tendence podrobit se stranické disciplíně, která může eliminovat genderové rozdíly. Je tedy po-

---

rolí v kariérních volbách, výzkum v této oblasti ale nenabízí jednoduché odpovědi z hlediska negativního dopadu na kariéry žen. 4. Síť hraje důležitou úlohu z hlediska budování kariéry. 5. Nekoedukované vzdělání povede ke zvýšení počtu studentek v maskulinních oborech.

Šedmá sekce konference Policies Towards Gender Equity in Science se věnovala otázkám politik genderové rovnosti ve vědě. Většina příspěvků tematizovala zavedené programy v původních členských státech a případně si kladla otázku, jaké jsou skutečné dopady takových opatření a zda je lze při ambivalentně vyznívajících statistických indikátorech považovat za úspěšné. Bettina Langfeldt představila německý program vzdělávání vyučujících matematiky, který se zaměřil na zlepšení jejich genderové senzitivity. Barbara Bagilhole hovořila o projektu 'Higher Education Leading to Engineering and Scientific Careers', jehož cílem bylo zavedení více interdisciplinárních aspektů do výuky tvrdých věd a techniky s cílem zatraktivnit tyto obory pro ženy. Hana Tenglerová v příspěvku „Politics of Inactivity: Promoting Gender Equality in Czech Science Policy“ analyzovala politiky genderové rovnosti ve vědě v ČR a strategii, které odpovědné státní orgány používají k tomu, aby v této oblasti nemusely konat. Juliet Webster reflektovala téměř 30letý vývoj politik genderové rovnosti ve vědě ve Velké Británii, založení projektu UKRC a jeho aktivity a Marina Cacace představila výstupy nedávno ukončeného projektu PRAGES, který se zabýval evaluací programů na podporu genderové rovnosti ve vědě. Druhý den konference pak pokračoval závěry z jednotlivých sekcí a kulatým stolem k tématům výzkumu Meta-analýza.

Poznámky

1 Viz http://www.femtech.at/fileadmin/downloads/Wissen/Literatur/10_Geld_regiert_die_Welt/Gender_Budgeting_in_the_Constitution.pdf.